

Ernest Mandel: Inledning till Paul Le Blancs ”Lenin och det revolutionära partiet”

/

Paul Le Blancs bok är en utmärkt analys av hur Lenins uppfattning om det revolutionära partiet utvecklades, ända från början till efter oktoberrevolutionens efterdyningar. Denna uppfattning är dialektiskt knuten till den marxistiska uppfattningen om arbetarklassens egen aktivitet och självorganisering, som Lenin aldrig övergav, inte ens i **Vad bör göras?**¹

Det finns förvisso en dynamisk jämvikt mellan de två grundläggande elementen i Lenins tänkande. Lenin var inte bara en stor teoretiker. Han var också en i högsta grad praktisk politisk person. Många av hans skrifter hade ett omedelbart syfte, som ofta åtminstone delvis bestämdes av tillfälliga omständigheter. Ibland böjde han pinnen för långt åt ena hållet, men eftersom Lenin framförallt var en *principfast* politiker, så böjde han alltid tillbaka pinnen åt andra hållet, så fort det gick att göra en sansad balansräkning av det tidigare skedets diskussion och aktivitet.

Denna dynamiska jämvikt bestämdes i sin tur av massaktivitetens upp- och nedgångar. Som Marcel Liebman på ett övertygande sätt har visat, så var det kännetecknande för Lenin att han under revolutionära situationer gjorde allt för att betona arbetarklassens egen aktivitet.² Det får sitt tydligaste uttryck i **Stat och revolution**, som helt och hållet kretsar kring sovjeterna. ”Partiets ledande roll” nämns inte en enda gång i boken!

Paul Le Blanc undersöker på ett riktigt och kritiskt sätt rötterna till Lenins uppfattning om det revolutionära partiet. Som han anger i slutet av sin bok har jag redan gjort en liknande analys.³ Uppbygget av ett revolutionärt parti motsvarar inte i första hand ett organisatoriskt behov, problemet att centralisera den lokala, regionala, sektoriella och arbetsplatsverksamheten och samla den runt politiska mål, även om det behovet givetvis är mycket reellt. Bakom behovet av organisatorisk centralisering skymtar ett väldigt historiskt, både teoretiskt och praktiskt problem, som motståndarna till Lenins partiuppfattning aldrig har kunnat ge något alternativt svar på, trots att det har gått 90 år sedan debatten inleddes. Det är frågan om hur man ska centralisera de levande kamperfarenheterna så att de kan bli grundval för en uppkomst och utveckling av klassmedvetandet.

Med andra ord: behovet av ett förtruppparti härstammar ur den dagliga uppsplittring av arbetarklassen som faktiskt existerar när det gäller livsvillkor, arbetsförhållanden, kampnivå, politisk historia, historiska rötter till och skeden i sin tillblivelse, och andra liknande faktorer. Behovet motsvarar den nödvändiga processen att förena klassen och göra dess eget medvetande enhetligt. Med tanke på att klassens *massaktivitet* inte är kontinuerlig, så är det illusoriskt att förvänta sig att detta enande ska äga rum fortlöpande i massfackföreningar eller politiska partier som omfattar en stor minoritet av klassen. Bara en förtrupp kommer att kunna uppnå ett sådant enande på grundval av sin kvalitativt högre nivå av kontinuerlig aktivitet.⁴

1 ”I grunden berodde naturligtvis deras framgång på det faktum att arbetarklassen, vars bästa representanter byggde det socialdemokratiska partiet, p. g. a. objektiva ekonomiska skäl, äger en större kapacitet att organisera än någon annan klass i det kapitalistiska samhället. Utan detta förhållande skulle en organisation av professionella revolutionärer inte vara någonting annat än en leksak, ett äventyr, blott och bart en skylt. *Vad bör göras?* betonar detta upprepade gånger och påpekar att den organisation den förordar är meningslös skiljd från dess förbindelse med den 'genuina revolutionära klass som spontant reser sig till kamp'.” (V I Lenin, [Förord till samlingsverket ”Tolv år”](#), på marxistarkiv.se, s 5-6.

2 Marcel Liebman, [Lenins leninism](#), på marxistarkiv.se.

3 Ernest Mandel, [Om leninismen](#), på marxistarkiv.se.

4 Men det kan bara ske om förtruppens funktion att förkroppsliga ”arbetarklassens historiska minne” ständigt kombineras med att den ingriper i den levande klasskampen och berikas av slutsatser från nya erfarenheter.

Men å andra sidan är möjligheten att genomföra en verkligt proletär revolution och bygga ett klasslöst samhälle beroende av att arbetarmassorna periodvis är förmögna att uppnå utomordentliga nivåer av kontinuerlig politisk aktivitet. När det kommer till kritan återspeglar detta dialektiska samband mellan det revolutionära förtruppsspartiet och arbetarmassornas förmåga till omfattande egen aktivitet och självorganisering just denna dynamiska ”spänning” mellan en ständig kampberedskap inom förtruppen och en icke kontinuerlig men inte mindre verklig massaktivitet.

//

Bortsett från några allmänna anmärkningar stannar Paul Le Blancs bok efter oktoberrevolutionen. Den tar inte upp de centrala frågor som har diskuterats i årtionden bland historiker och inom den internationella arbetarrörelsen, i ljuset av den efterföljande utvecklingen i Sovjetunionen.

Ändrade Lenin sin syn på förhållandet mellan sovjeterna och förtruppsspartiet efter 1918, 1920, 1921 under trycket från de dramatiska förhållanden som utvecklades i Sovjetryssland? Var den gradvisa försvagningen av sovjeterna snarast ett oundvikligt resultat av Lenins ursprungliga partiuppfattning? Var Lenin först åtminstone delvis omedveten om denna försvagnings fruktansvärda konsekvenser, men reagerade han senare, kanske alltför sent, men ändå på ett konsekvent sätt – en reaktion som inte ledde till några förändringar i Rysslands utveckling men däremot gav avslutningen av Lenins liv en verkligt tragisk karaktär?

Denna korta inledning kan inte ersätta vad som borde ha varit åtminstone ytterligare ett par kapitel i Paul Le Blancs bok. Vi kan bara föra fram det som vi tror bör vara den övergripande linjen i svaret på denna centrala fråga som ställs i den internationella debatten bland historiker och socialister-/kommunister.

Rysslands ekonomiska och kulturella efterblivenhet förvärrades snabbt av ödeläggelsen under inbördeskriget och den utländska imperialistiska invasionen och blockaden.⁵ Den katastrofala nedgången för produktivkrafterna fick ett inte mindre katastrofalt uttryck i en minskning av antalet arbetare och en industriell nedgång för arbetarklassen 1919-20. Det ledde till en avsevärd minskning av proletariatets politiska aktivitet. I grund och botten var det inte en bolsjevikisk sammansvärjning som kastade ut arbetarna ur sovjeterna: de lämnade dem för att kämpa i Röda armén och leta efter potatis på landsbygden.

Världsrevolutionens nedgång efter 1920 förvärrade denna negativa utveckling ytterligare. Visserligen var tillbakagången varken ett fullständigt eller ens allvarligt nederlag utom i Italien, där fascisterna kom till makten. Den brittiska arbetarklassens styrka var tillräckligt stor för att med hjälp av en generalstrejk förhindra en öppen intervention av Storbritannien på Polens och Frankrikes sida i kriget mot Ryssland. Kapp-von-Lüttwitz' tyska kontrarevolutionära statskupp knäcktes av historiens mest framgångsrika generalstrejk. Chanserna till revolutionära segrar stod fortfarande objektivt öppna, åtminstone i Tyskland och Österrike. Men perspektivet att revolutionen på kort sikt skulle kunna utvidgas till två, tre eller fyra länder i Centraleuropa, som verkade överhängande 1918-19, blev nu i bästa fall ett perspektiv på medellång sikt.

Under dessa förhållanden blev frågan om att bevara sovjetmakten i Ryssland tills vidare en fråga om att vidmakthålla bolsjevikpartiets makt, åtminstone tills dess en förändring av de inrikespolitiska eller internationella villkoren skulle möjliggöra en politisk återaktivering av arbetarklassen. Även Arbetaroppositionen under Sjljapnikov och Kollontaj, som försökte ställa sin egen inriktning mot partimajoritetens, insåg vagt detta – ett faktum som sätter ett frågetecken inför hur trovärdig deras alternativa plattform var.⁶

5 Politiskt var den ryska arbetarklassen dock långt ifrån efterbliven, utan som revolutionen 1905 klart hade visat var den bland de mest avancerade i världen.

6 Notera Sjljapnikovs bara halvt ironiska avbrott av ett tal som Lenin höll: ”Jag gratulerar dig, kamrat Lenin, till att

I en ungdomlig Leninfientlig pamflett hade Trotskij kort antytt att bolsjevikernas ”substitutionistiska” logik – som såg partikadrernas initiativ som en ersättning för hela arbetarklassens direkta aktioner – var ett resultat av Lenins teorier. Men i själva verket uppstod de som ett resultat av objektiva förhållanden och Trotskij gick själv inte mot dem.⁷ I verkligheten utövade partiet, eller ännu värre partiets centrala ”kärntrupp”, makten i *arbetarnas namn*, men till en början åtminstone med arbetarklassens mer eller mindre tysta medgivande.

III

Det går att diskutera i all evighet om en annan inriktning hade varit möjlig medan inbördeskriget rasade som värst och den utländska invasionen och kriget med Polen pågick. Det verkar i alla fall vara en till största delen akademisk debatt. När arbetarklassens antal har minskat med två tredjedelar och intaget av kalorier per capita har minskat till hälften av den normala mängden, då finns det inte något särskilt stort objektivet utrymme för en direkt arbetarmakt.

Den verkliga vändpunkten kom 1921. Inbördeskriget var slut, kontrarevolutionen hade besegrats militärt, den utländska militära invasionen hade stoppats. Den Nya ekonomiska politiken (NEP) hade vänt produktivkrafternas nedgång. Arbetarnas verkliga konsumtion ökade och antalet lönarbetare ökade snabbt.

Det beslut som den bolsjevikiska ledningen, inklusive Trotskij men otvivelaktigt med Lenin som främsta drivkraft, i detta läge tog kan, som Isaac Deutscher redan har konstaterat, i efterhand bara beskrivas som ett tragiskt misstag.⁸ De samhällseliga styrkeförhållandenas gynnsamma utveckling borde ha fått bolsjevikerna att dra slutsatsen, att en avsevärd utvidgning av den proletära och sovjetdemokratins stod på dagordningen, för att stimulera arbetarklassens politiska återuppvaknande. Istället bestämde de sig för att på ett avgörande sätt inskränka demokratin genom att förbjuda all opposition inom de sovjetiska organisationerna (mensjeviker, anarkister) och förbjuda fraktioner, om än inte ”tendenser”, inom bolsjevikpartiet självt.

Resonemanget som låg till grund för denna politiska tillbakagång löpte ungefär enligt dessa linjer. Just på grund av att man hade segrat i inbördeskriget och produktivkrafterna växte under NEP (det vill säga enkel varuproduktion), så minskade inte faran för att revolutionen skulle förlora den politiska makten utan den ökade. Proletariatet hade lagt ner en oerhörd energi på att erövra och behålla makten, men under slagen från produktivkrafternas nedgång hade det blivit deklasserat, och skulle nu tendera att slappna av och försvara makten mycket mindre energiskt än under den föregående perioden. Kapitalistvänliga krafter – NEP-männen, kulakerna (välbärgade bönder) – skulle därmed få nya möjligheter att undergräva arbetarnas makt. Denna fara var mindre uppenbar än de öppna militära angreppen och därmed potentiellt mycket allvarligare. Diktaturen måste stärkas mot denna fara. Under de aktuella omständigheterna kunde detta bara ske genom att makten samlades i partikadrernas händer.

Detta resonemang innehåller minst tre politiskt-teoretiska misstag.

För det första stämmer det helt enkelt inte att det var större risk att kulakerna skulle störta sovjetmakten än Koltjak, Wrangel eller Pilsudski. Det räcker inte med en gradvis samhällsekonomisk utveckling för att det ska ske ett störtande. Det behövs också en aktiv, organiserad politisk kraft. Kulakerna var socialt alltför splittrade och politiskt alltför demoraliserade för att kunna spela denna roll, åtminstone på kort sikt. Vad gäller vad som kunde hända på lång sikt, så berodde det inte bara, eller ens främst, på kulakerna. Det berodde på de politiskt-sociala styrkeförhållandena mellan å ena

utöva proletariatets diktatur utan något proletariat.”

7 Leo Trotskij, *Nos Tâches Politique*, (Paris: Belond, 1970).

8 Isaac Deutscher, [Den väpnade profeten](#), (den första delen av Deutschers Trotskijbiografi) på marxistarkiv.se, kapitel 14.

sidan kulakerna och de borgerligt sinnade krafterna i städerna (med hjälp och påtryckningar från utlandet), och å den andra proletariatet i städerna och bönderna (återigen med påtryckningar från utlandet). Den viktigaste variabeln var de förras eller de senares förmåga att kunna förena sig med majoriteten av mellanbönderna.

För det andra innebar de åtgärder som vidtogs för att begränsa demokratin i sovjeterna och inom partiet absolut inte till att man neutraliserade eller vände trenden mot ”minskad energi” (det vill säga avmobilisering och avpolitisering). Tvärtom stärkte de kraftigt denna trend, och undergrävde och försvagade på så sätt arbetarmakten.

För det tredje innebar den substitutionistiska identifieringen av arbetarmakten med en politisk makt som de facto utövades av partikadrerna, oundvikligen till att partiet självt blev mer byråkratiserat. Partiapparaten växte med stormsteg, från några få hundra heltidsanställda 1919 till 15.000 1922.

Förvisso innebar Stalins utnämning till generalsekreterare att denna process påskyndades avsevärt. Men man måste inse processens objektiva grundvalar. Under en enpartiregim drabbar en nedgång i arbetarklassens politiska liv oundvikligen även partiet och dess arbetarmedlemmar.⁹ Att makten faktiskt utövas av betalda funktionärer blir därmed den mest ”realistiska” nödfallslösningen, oavsett beräknande principlösa manövrar av Stalins sort. Formuleringen ”arbetarmakt är lika med partimakt är lika med partikadrernas makt är lika med partiledningens makt” förvandlas till ”arbetarmakt är lika med partimakt är lika med partikadrernas makt är lika med partiledningens makt är lika med partiapparats makt är lika med byråkratins makt”. Partibyråkratin smälter snabbt samman med den statliga byråkratin och identifierar sig med den.¹⁰ Långt från att spela den ledande rollen blir partiet mer och mer ett verktyg för hela byråkratin.¹¹

Givetvis ville inte Lenin, Trotskij, Bucharin, Rykov, Zinovjev, Kamenev, Rakovskij, Preobrazjenskij och Pjatakov att detta skulle hända. De trodde verkligen att de styrde åt arbetarklassen och inte för byråkratin. Förr eller senare insåg de faran – faran för termidor: Lenin 1922, Trotskij lite senare 1922-23, Zinovjev 1925-26, Bucharin 1927-28. Men när de insåg faran – i synnerhet som de insåg den på ett splittrat sätt, utan en klar gemensam plan för motåtgärder – var byråkratiseringsprocessen redan alltför utvecklad för att kunna kvävas i sin linda. Det är den historiska balansräkningen av det tragiska året 1921.

IV

Lenins imponerande storhet som proletär revolutionär teoretiker och politiker stärks av att han så snabbt insåg samhällets, statens och partiets byråkratisering, och att han närmast desperat reagerade mot den. Man måste tillbakavisa den förbryllande bilden av Lenin, för att inte tala om Trotskij, som

9 ”Men med det politiska livets undertryckande i hela landet måste också livet i sovjeterna allt mera förlamas. Utan allmänna val, ohämmad press- och församlingsfrihet, fri meningsskamp, utdör livet i varje offentlig institution, blir ett skenliv där byråkratin ensam förblir det aktiva elementet.” Rosa Luxemburg, [Den ryska revolutionen](#), på marxistarkiv.se.

10 Christian Rakovskij, ”Maktens yrkesrisker” (1928), i *Selected Writings in Opposition in the USSR 1923-30*, (London: Allison & Busby, 1980) s 124-36.

11 ”Om vi tar Moskva med dess 4 700 kommunister i ansvarig ställning, och om vi tar det väldiga byråkratiska maskineriet, denna massa, så måste vi fråga oss: vem leder vem? Jag betvivlar i hög grad, att man kan säga att kommunisterna leder denna massa. Sanningen att säga leder de inte, utan blir ledda. Här har försiggått något liknande det som vi som barn fick höra på historietimmen. Man lärde oss: det händer att ett folk besegrar ett annat folk, och då är det folk som vunnit segrarfolket och det som kuvats det besegrade. Det är mycket enkelt och begripligt för var och en. Men vad sker med dessa folks kultur? Här är det inte så enkelt. Om det folk som segrat har en högre kultur än det besegrade folket, så tvingar det sin kultur på det besegrade folket, och om det är tvärtom, så förekommer det att den besegrade påtvingar erövraren sin kultur. Är det inte något liknande som skett i RSFSR:s huvudstad, har det inte blivit så att de 4 700 kommunisterna (nästan en hel armédivision, och samtliga de allra bästa) underkastat sig en främmande kultur?” V I Lenin, ”RKP(b):s centralkommittés politiska verksamhetsberättelse den 27 mars [1922]”, i *Valda verk i 10 band*, bd 10, s 461.

en makthungriga person.¹² Det är sant att Lenin ägde en unik koncentrationsförmåga, imponerande målmedvetenhet, och ett oerhört självförtroende som underbyggde denna målmedvetenhet. För att en sådan person ska använda orden ”Jag tror att jag svårt försyndat mig mot Rysslands arbetare” krävs det en dramatisk och utomordentlig självanalys och självkritiskt arbete.¹³

De två sista åren av Lenins medvetna liv är i själva verket en tragisk bild av ökande desperation. Lenin var medveten om det byråkratiska förfall som ägde rum av Ryssland och det ryska kommunistpartiet, men han blev alltmer besatt av en växande känsla av hopplöshet, eller oförmåga att bromsa föruttnelsen. Moshe Lewin har skrivit en välkänd bok om Lenins sista strid,¹⁴ men egentligen borde inte Lewin ha riktat vår uppmärksamhet bara på den georgiska frågan – där Lenin kämpade mot Stalins översitteri mot den georgiska nationella minoriteten.¹⁵ Lenins skrifter och tal under 1922 och 1923 är fyllda av ständiga fördömanden av byråkratiseringen. En bok som analyserar och sammanför alla de olika händelserna i denna kamp är påkallad sedan länge.

Under sin kamp drog Lenin efterhand slutsatsen att partiapparaten själv genomgick ett byråkratiskt förfall. Det enda motgift han kunde se var en mycket större andel direkta producenter – kadrer från fabriksarbetarna och bönderna – i arbetar-bolsjevikernas centrala partiledning.¹⁶ Men ärligt talat bör man anmärka att partiapparats förmåga att kväva den inre partidemokratin och förhindra arbetar-bolsjevikerna att uttrycka sina uppfattningar redan vid denna tidpunkt hade nått en punkt där det åtminstone står öppet för tvivel om Lenins förslag var praktiskt genomförbara.¹⁷ Arbetarnas avpolitisering och avmobilisering ökade kraftigt 1922-23. Lenins medvetna insikter och hans förmåga att förändra partimajoritetens felaktiga linje hade i april 1917 och vid tiden för Brest-Litovskförhandlingarna (1918), länkats till en aktiv, omfattande förtrupp inom arbetarklassen, och inte bara i partiet. 1922-23 saknades denna länk.

Det är i grund och botten orsaken till att Lenins kamp 1922-23 (och Trotskijs 1923) mot den byråkratiserade partiledningen misslyckades. Med hjälp av Zinovjev, Kamenev och Bucharin – en hjälp som bokstavligen var självmord – kunde Stalin via apparaten därför befästa sitt grepp om partiet. På så sätt kunde han slå in på vägen mot sin blodiga diktatur, som fysiskt skulle förint

12 Jämför avslutningen av Trotskijs [Mitt liv](#), på marxistarkiv.se, s 371: ”Jag kan bara uttrycka min förvåning över detta brackiga försök att söka efter ett samband mellan tankeförmågan och en regeringspost, mellan psykisk balans och den nuvarande situationen. Jag känner inte till något sådant samband, och har aldrig gjort det. Jag kände samma djupa tillfredsställelse i fängelse, med en bok eller penna i handen, som under revolutionens massmöten. Jag upplevde regeringsapparaten som en ofrånkomlig börda snarare än en själslig tillfredsställelse.”

13 V I Lenin, ”Till frågan om nationaliteterna eller om 'autonomisering'”, *Valda verk i 10 band*, bd 10, s 521.

14 Moshe Lewin, [Lenins sista strid](#), på marxistarkiv.se.

15 Nyligen stod det att läsa en intressant studie av V V Sjuravlijov och A P Nenarokov, ”Den georgiska frågan”, i *Pravda*, 12 augusti 1988. Den tillför ny information om Lenins ingripande i denna fråga och ställer Trotskijs roll i ett mycket mer positivt ljus än vad som hittills varit fallet.

16 Se Lenins ”Till frågan om nationaliteterna eller om 'autonomisering'”, *Valda verk i 10 band*, bd 10, s 522 och 525-26.

17 ”Till följd av en partiledning som snedvridits av dessa snäva synpunkter, håller partiet i betydande utsträckning på att upphöra vara det levande och självständiga kollektiv som känsligt uppfattar den levande verkligheten därför att det är knutet till denna verklighet med tusentals trådar. I stället observerar vi den ständigt växande, och nu knappast dolda, uppdelningen av partiet mellan en ordförandenas hierarki och ”det tysta folket”; mellan professionella partifunktionärer som rekryterats uppifrån och partiets stora massa som inte deltar i partilivet.

Detta är ett faktum som varje partimedlem känner till. Partimedlemmar som är missbelåtna med ett eller annat beslut från centralkommittén, eller till och med från en provinskommitté; som har ett eller annat tvivel på hjärtat; som privat noterar ett eller annat misstag, oegentlighet eller förvirring är rädda att tala om detta på ett partimöte. De är till och med rädda för att ta upp det i vanliga samtal, såvida inte samtalspartnern är fullständigt pålitlig vad gäller ”diskretion”; fri diskussion inom partiet har praktiskt taget försvunnit, partiets allmänna mening undertrycks.

Numera är det inte partiet, inte dess breda massor, som föreslår och väljer medlemmarna till provinskommittéer och till det [Ryska Kommunistpartiets] RKP:s centralkommitté. Tvärtom är det nu partiets ordförandehierarki som i allt större utsträckning utser delegaterna till konferenser och kongresser, vilka i allt större utsträckning håller på att bli denna hierarkis verkställande församlingar.” (”De fyrtiosex' plattform, 15 oktober 1923”, ur [Om vänsterpositionen](#), på marxistarkiv.se, s 13.

bolsjevikpartiet.

I ljuset av denna utveckling kan man inte på allvar försvara den tes som framförts i sovjetiska publikationer på senare tid, att Lenin medvetet hade slagit in på en "självtermidorianisering" av bolsjevikernas ledning – en tes som bland annat grundar sig på en mening som Jacques Sadoul tillskrev Lenin.¹⁸

Jag upprepar, det avgörande tillfället för att vända denna process var 1920-21. Och det avgörande sättet att uppnå detta resultat skulle ha varit att bredda och inte inskränka sovjetdemokratien och demokratin i partiet. Lenin fick aldrig tid att göra en medveten självkritik i detta avseende. Bucharin och i synnerhet Trotskij hade tid till det, och de gjorde det verkligen.¹⁹

Uppkomsten av en allsmäktig partiapparat hade faktiskt redan 1922-23 antagit sådana proportioner att Lenin själv hade blivit dess fånge, i ordets direkta, personliga mening. Som Neil Harding beskriver det, "kontrollerade apparaten honom, bestämde hans dagliga regim, vägrade honom tillgång till böcker och tidningar [till och med tillgång till partidokument – E M], och förbjöd honom att kommunicera. Lenin var fången och kvävdes i det nät som han själv hade vävt."²⁰

V

Under sitt livs sista politiska strid tvekade Lenin om vilket som var det mest effektiva sättet att bekämpa statens och partiapparatens byråkratiska förfall. I vilken utsträckning skulle en vädjan till partiets gräsrotter (arbetarbolsjevikerna) mot Stalins apparat knytas till uppmaningar till partiledningen att förändra sin linje? I vilken utsträckning skulle denna vädjan kompletteras med vädjanden, hur försiktiga de än må vara, till arbetare utanför partiet att delta i kampen? Samtliga på varandra följande oppositioner inom det ryska kommunistiska partiet – de "Demokratiska centralisterna" 1919, Arbetaroppositionen 1920-21, Lenin 1922-23, den "trotskistiska" Vänsteroppositionen 1923, den Förenade oppositionen 1926-27, Bucharin-Rykovs grupp 1927-30, Vänsteroppositionen från och med 1927 – ställdes inför samma problem.²¹

Denna fråga blev ett verkligt dilemma för Lenin, liksom senare för Bucharin, genom det sociologiska rättfärdigande för partiets diktatur som han givit genom sin analys av arbetarklassens påstådda långsiktiga brister. Sådana formuleringar fanns ofta i hans skrifter från 1920-21, och de står i skarp motsättning till hans tidigare ståndpunkter, inte bara från perioden 1917-20 utan också 1905-08 och till och med tidigare:

Men proletariats diktatur kan inte [sic] utövas via den organisation som mangrant förenar denna klass. Ty inte bara i vårt land, som hör till de mest efterblivna kapitalistiska länderna,

18 Michail Gefter, "Stalin dog igår", i Juoij N Afanasjev, red, *Sakharov et 33 intellectels soviétiques en lutte pour la Perestroika: La Seule Issue*, (Paris: Flammarion, 1989, s 84). Jacques Sadoul tillskrev Lenin denna mening i *Letters from Abroad to Lenin* (Moskva: Mysl Editions, 1966).

19 "I början hade partiet önskat och hoppats kunna hålla kvar frihet i den politiska kampen inom ramen för sovjeterna. Inbördeskriget medförde att denna beräkning blev svårt beskuren. Oppositionspartierna förbjöds ett efter ett. Denna åtgärd, som uppenbart stod i konflikt med sovjetdemokratiens anda, betraktades inte som en princip utan som en episodisk akt av självförsvar från bolsjevikledarnas sida. .. I mars 1921, under Kronstadtrevolten, som hade dragit med sig ett icke ringa antal bolsjevik, ansåg den tionde partikongressen det nödvändigt att förbjuda fraktionsbildningar – d.v.s. att överföra den politiska styrelsen från statslivet till det inre livet i partiet. Förbudandet av fraktioner var också att betraktas som en exceptionell åtgärd, som skulle slopas så fort en allvarlig förbättring inträtt i situationen. .. Förbudet mot oppositionspartier förde med sig förbudet mot fraktioner. Förbudet mot fraktioner slutade med ett förbud mot att tänka annorlunda än de ofelbara ledarna. Partiets polistillverkade monolit resulterade i straffrihet för byråkratin, som blev en källa till allt slags övermod och korrupcion." (Leo Trotskij, [Den förrådade revolutionen](#), på marxistarkiv.se, s 41-45).

20 Neil Harding, *Lenin's Political Thought* (London: MacMillan, 1983) bd 2, s 327.

21 Den bästa genomgången av de på varandra följande oppositionerna i det ryska kommunistpartiet är fortfarande R V Daniels, *The Conscience of the Revolution, Communist Opposition in Soviet Russia* (Cambridge: Harvard University Press, 1960).

utan också i alla andra kapitalistiska länder är proletariatet fortfarande så uppsplittrat, så undertryckt och på sina håll så mutat... att den organisation som mangrant förenar proletariatet inte direkt kan utöva dess diktatur. Diktaturen kan utövas endast av det avantgarde, som har absorberat klassens revolutionära energi. På så sätt blir det som en rad kugghjul... Det går inte att utöva diktaturen utan ett flertal ”transmissionsremmar” från avantgardet till den avancerade klassens massa och från denna massa till massan av arbetande människor.²²

Sådana uttalanden är att – på ett teoretiskt icke berättigat sätt – pressa in en konjunkturrell analys i en strukturell. De försvinner ur hans skrifter och tal efter 1921, men han övervann dem aldrig helt i sitt tänkande. Så länge han inte hade löst denna teoretiska motsättning gick det inte att kapa den politiska gordiska knuten.

Om man renodlar problemet är det mycket enkelt. Var den ryska arbetarklassens speciella deklarerad 1920-21 ett övergående tillfälligt fenomen som berodde på produktivkrafternas oerhörda nedgång i Ryssland vid denna tid, vilken gradvis skulle övervinnas av en mer positiv, överbryggande utveckling? Eller var den istället ett konstant drag hos proletariatet, till och med under ”normala” kapitalistiska förhållanden, ett resultat av det borgerliga samhällets tidigare både objektiva och subjektiva effekter på proletariatets politiska agerande efter revolutionen? I det senare fallet skulle inte proletariatet kunna utöva ”sin” diktatur direkt någonstans, någonsin, åtminstone inte inom över-skådlig framtid. Diktaturen skulle bara kunna utövas av partiet.

Det är återigen kännetecknande för Lenins oerhörda storhet som ärlig och utomordentligt djupgående revolutionär teoretiker att han djärvt formulerade problemet på detta radikala, klara sätt, och trevade sig fram mot en lösning. Stalin, Mao Zedong och deras teoretiska ättlingar hade aldrig modet eller ärligheten att göra det. Men även om Lenin 1922-23 rörde sig bort från sin uppenbart felaktiga formulering från 1920-21, så nådde han aldrig fram till en klar motsatt ståndpunkt.

Det är Trotskijs och Vänsteroppositionens historiska förtjänst att, från och med 1923, ha nått fram till en otvetydigt motsatt ståndpunkt. Deras oförsonliga kamp mot Stalins linje, både i Sovjetryssland och inom Komintern, grundades på en orubblig tilltro till den faktiskt existerande arbetarklassens revolutionära resurser både i Ryssland och resten av världen.

Förvisso visar sig inte dessa revolutionära resurser överallt varje dag, varje månad, varje år eller ens varje årtionde. De genomgår upp- och nedgångar, perioder av reaktion och revolutionära uppsving. Men eftersom dessa uppsving är oundvikliga, så är det revolutionärernas plikt att hjälpa denna utveckling att mogna och inrikta sina ansträngningar på att skapa bästa möjliga villkor för senare proletära segrar. Vad beträffar den ryska partipolitiken innebar det inte bara politiska och kulturella utan också ekonomiska och sociala villkor.

Vi behöver inte säga att Trotskijs och Vänsteroppositionens ståndpunkt (som idag helt och hållet delas av Fjärde internationalen) i detta avseende överensstämde med Marx' och Engels' uppfattning i frågan. Ett av särdragen hos Marx' och Engels' tänkande om kapitalismen är att den, trots alla sina negativa effekter på proletariatet, hos arbetarklassen utvecklar en utomordentlig kombination av potentiell ekonomisk och politisk makt och en läggning, inklusive moraliska värden, som jämfört med varje annan samhällskraft ger denna klass en unik överlägsen förmåga att kunna bygga ett nytt samhälle. Precis som Lenins **Stat och revolution** är Vänsteroppositionens plattform ett ”rent” resultat och en ”ren” tillämpning av denna grundläggande del av marxismen.

Lenins vacklan i denna viktiga fråga 1921-22 hade givetvis en objektiv grund. Den ryska arbetarklassen stärktes på nytt, men i vilken utsträckning skulle det snabbt leda till en ny stridbarhet? Det skedde en omsvängning i den internationella kapitalismens ”tillfälliga konsolidering”, men i vilken utsträckning skulle det på kort sikt leda till revolutionära möjligheter?

²² V I Lenin, *Valda verk i 10 band*, bd 10, s 17.

Om Lenin inte hade drabbats av en andra hjärnblödning, och om han hade kunnat följa den dramatiska utvecklingen 1923, speciellt i Ryssland och Tyskland, så hade han troligen dragit liknande om inte identiska slutsatser som Trotskij detta år. Men i sin egenskap av både teoretiker och i högsta grad praktisk politiker, tittade Lenin alltid på frågor genom prisma *Vad bör göras här och nu? Vilket är nästa steg framåt?* I den situation som rådde 1923 förvrängde detta prisma hans svar.

Byråkratin var rutten och måste bestämt försvagas. Partiapparaten var redan helt igenom byråkratiserad, oförmögen och ovillig att bryta byråkratins struptag om samhället. Arbetarklassen var fortfarande åtminstone delvis deklasserad och demoraliserad, och därmed oförmögen att redan nu kämpa för en ny kurs. Arbetarbolsjevikerna, som åtminstone delvis drabbades av samma avpolitiserings och demoralisering, kunde inte råda bot på situationen, åtminstone inte på kort sikt. Så i desperation vände sig Lenin till den högsta partiledningen som det enda verktyg som stod till historiens förfogande för att genomföra snabba förändringar.

Men den centrala partiledningen består av individer, var och en med sina förtjänster och svagheter. Lenins *Testamente* ställer visserligen till en början frågan i sociologiska termer, men slutar med individuella omdömen och ett individuellt förslag: avlägsna Stalin som generalsekreterare.

Det är naturligtvis inte fel att närma sig problemet så. Det tog itu med ett viktigt drag hos den pågående byråkratiseringen: Stalins nästan fullständiga grepp om partiapparaten och de oändliga konsekvenserna av detta grepp. Men det är uppenbart att förslaget är både otillräckligt och logiskt tvivelaktigt.

Om Stalin redan hade så mycket makt över partiet, hur skulle då en omröstning bland några dussin personer kunna bryta denna makt? Var det inte absolut nödvändigt med en mobilisering av mycket bredare styrkor för att kunna uppnå detta resultat? Och det går att dra en mycket allvarlig och felaktig slutsats från detta resonemang: om allt handlar om den centrala partiledningens inställningar och beslut, då blir ledningens enhet avgörande för att bevara sovjetmakten.

Lenin var absolut inte omedveten om den uppenbara motsättningen i sin ståndpunkt. *Testamentet* var uppenbarligen ett brev till hela partiet, till den annalkande tolfte kongressen. I denna mening, om än inte uttalat, vädjade det till kongressdelegaterna mot Stalin och den vacklande politbyrå. När Lenin föreslog att flera hundra arbetare och arbetande bönder skulle inlemmas i centralkommittén, vädjade han i själva verket till krafter utanför den centrala partiledningen.

Men genom att ställa frågan om partiets enhet som det centrala målet på kort sikt under kampen mot ett hotande termidor, så skapade Lenin ett begreppsmässigt ramverk som kunde spela en avgörande roll under gammalbolsjevikernas följande kapitulationer inför Stalin.

Det är särskilt viktigt eftersom det står i fullständig motsättning till det leninistiska partiets och fraktionens verkliga traditioner före 1921. Höga bolsjevikledare hade ofta vädjat till partimedlemmarna mot vad de ansåg vara felaktiga beslut från ledningen, såsom Lenin själv gjorde i april 1917, under diskussionen om Brest-Litovsk och vid flera andra tillfällen. Partiledarna tvekade aldrig att uttrycka teoretiska ståndpunkter som inte delades av Lenin eller partimajoriteten. Vid flera tillfällen vände de sig till och med till den allmänna opinionen inom arbetarklassen mot politiska majoritetsbeslut som de ansåg vara katastrofalt felaktiga.

Förvisso kritiserade Lenin dem för det, ibland hårt.²³ Men det ledde aldrig till förtryck inom partiet, och inte heller förhindrade det ett kamratligt, till och med vänskapligt, samarbete med dessa ledande bolsjevik. Samma sak gäller ännu mer Lenins inställning till Trotskij sedan dennes "tendens" hade anslutit sig till bolsjevikerna. Lenin vände sig till Trotskij för att få stöd i sin kamp i den georgiska

²³ Det gällde i synnerhet när Zinovjev och Kamenev strax innan oktoberrevolutionen offentligt gick mot upproret. Men det är typiskt för Lenin att han i sitt *Testamente* uttryckligen uppmanar partiet att *inte* förebrå Zinovjev och Kamenev för detta brott mot disciplinen. Varken Stalin eller Bucharin följde det rådet när Zinovjev och Kamenev gick med i den Förenade oppositionen.

frågan i början av 1923, trots den hårda debatt som de två inte långt dessförinnan hade haft i fackföreningsfrågan.

Så denna besatthet att begränsa meningsskiljaktigheterna till den centrala partiledningen var inte i linje med den bolsjevikiska traditionen. Den stred också mot den dialektiska logiken.

Som Trotskij, helt i enlighet med vad Lenin själv hade sagt upprepade gånger, skulle påpeka i [Den nya kursen](#), är partiets enhet och den "centralistiska" delen av den "demokratiska centralismen" när det kommer till kritan underordnad att partiledningen (majoriteten) har en riktig politisk inriktning.²⁴ När ledningens politiska beslut får så allvarliga konsekvenser för proletariatets levande klasskamp att de kan leda till en verklig katastrof, då motverkar det fullkomligt sitt syfte att vägra att med alla medel kämpa för att rätta till inriktningen.²⁵ Att vägra att "undergräva partiets enhet" blir i så fall organisationsfetischism. Det förvandlar partiet från ett verktyg för proletariatets frigörelse till ett mål i sig själv.

Skulle revolutionära socialister ha vägrat att ifrågasätta "partiets enhet" när de ställdes inför socialdemokratins katastrofala kapitulation för det imperialistiska kriget 1914? Skulle de ha vägrat att ifrågasätta denna "enhet" inför Stalins katastrofala jordbrukspolitik 1926-30? Skulle de ha vägrat att ifrågasätta "enheten" inför Stalins och Kominterns ultravänsteristiska "tredje period", som på ett avgörande sätt bidrog till att Hitler kunde gripa makten i Tyskland, den internationella arbetarklassens värsta katastrof under 1900-talet? Svaret är uppenbart.

När det kommer till kritan är lösningen på Lenins dilemma beroende på frågan om proletariatets revolutionära resurser.

Om man förnekar att dessa resurser finns, åtminstone inom överskådlig framtid,²⁶ då blir den oundvikliga slutsatsen att socialismen inte går att förverkliga. Att tro att byråkratin i ett härskande parti skulle kunna förbli obefläckad av materiella privilegier, och att den trots dessa privilegier skulle förbli villig att bygga en stat som eftersträvar jämlikhet och därefter låta den vittra bort – det vill säga att medvetet arbeta för att avskaffa sig själv – är att förneka den historiska materialismens ABC. Alla bevis pekar i motsatt riktning: partiet, det vill säga partiapparaten, det vill säga parti-byråkratins makt, *kan inte* vara en långsiktig ersättning för proletariatets egen aktivitet och självorganisering under uppbygget av socialismen. Om denna egna aktivitet och självorganisering inte är en realistisk sannolikhet, då är inte socialismen någon realistisk sannolikhet. Mellan 1923 och 1927 var Bucharin den som på det mest sammanhängande sättet formulerade den motsatta teoretiska ståndpunkten - "kadrerna avgör allting":

Övergångsperioden är den tid då... arbetarklassens... karaktär förändras på de mest skiftande sätt, när den ur sina reserver knuffar fram beslutsamma grupper av personer som genomgår en förändring av kulturell, ideologisk, teknisk etc art, och som ur denna

24 Lenin utvecklar detta tema i "[Vänsterismen](#)" och andra skrifter och tal.

25 Det är här sekterister och fraktionister avviker från marxismen. Precis som i Johannesevangeliet tror de på allvar att "i begynnelsen var ordet". Därför tror de att en fullständig katastrof kommer att uppstå ur vad de anser vara en felaktig mening här, eller en felaktig analys där. Monstrets namn är "revisionism".

De inser inte att detta är ett återtag från historisk materialism till historiskt idealistisk ödestro. För att använda en omskrivning från Goethes *Faust*, "i begynnelsen är handlingen", det vill säga den verkliga levande klasskampen. Revisionism som inte har någon inverkan på den breda, verkliga klasskampen, därför att den bedrivs av grupper som är alltför små för att påverka händelserna eller därför att den inte på något avgörande sätt har omvandlats till handlingar, ska bekämpas med argument och inte med splittringar. Det var så Rosa Luxemburg, Lenin, Trotskij och alla andra seriösa marxister mellan 1898 och 1914 agerade mot Bernsteins revisionism inom den Andra internationalen – och det med rätta. Det var även så Trotskij agerade inom Komintern mellan 1923 och 1933 – återigen med rätta. Det krävs ödesdigra nederlag i klasskampen – att de historiska partierna förråder arbetarklassen – för att rättfärdiga en splittring.

26 Det är betecknande att de liberala intellektuella Gorbatjovanhängare som idag förespråkar en "fördjupad" fredlig samexistens och samarbete med imperialismen/kapitalismen grundar sina argument på att det inom överskådlig framtid är omöjligt för nya socialistiska revolutioner att segra.

högskola framträder i en annan levande form... som kadrer vilka kan styra hela landet med fast hand, i den mån arbetarklassen sätter dessa betrodda personer på de mest skiftande positioner.²⁷

Men om man tror att även perioderna av brant nedgång i proletarietets stridbarhet bara är ett tillfälligt och inte definitivt fenomen, då är det förtruppens uppgift att genomföra uppehållande aktioner, där kampen mot de kontrarevolutionära farorna av nödtvång måste kombineras med en politik som gynnar en pånyttfödelse av arbetarklassens stridbarhet. Och i dessa fall måste "partiets enhet", för att inte tala om "partiledningens enhet", underordnas kampen för en politik som gör denna pånyttfödelse möjlig. Så Trotskij hade rätt när han under sin kamp mot det byråkratiska förfallet först vädjade till medlemmarna i det ryska kommunistpartiet och därefter till arbetarklassen i och utanför partiet. Bucharin och gammalbolsjevikerna hade fel när de backade från detta avgörande steg, och på så sätt röjde vägen för Stalins terroristiska diktatur.²⁸ Lenin intog en mellanposition. Om han hade fått leva ett lite längre medvetet liv hade han med rätta korrigerat den i riktning mot Trotskij's ståndpunkt.

VI

Dessa frågor är så centrala för frågan om socialismen under vårt århundrade, nej för frågan om mänsklighetens öde överhuvudtaget, att historien har tvingat dem på alla huvudaktörer under det drama som rullas upp mellan revolution och kontrarevolution i vår tid. Dogmen att till varje pris bevara "partiets enhet" hänger i grund och botten på myten att "partiet alltid har rätt". Denna myt har ingen som helst grund i Lenins tänkande och skrifter, och accepterades i allmänhet i de staliniserade kommunistpartierna först efter mycket tvekan och allt större försök att slingra sig. Den ifrågasattes för första gången när Tito vägrade lyda Kominforms påbud. Det innebar för övrigt att Titos egen makt också blev öppen för ifrågasättande i det jugoslaviska kommunistpartiet.

Mao kodifierade sedan utmaningen mot den stalinistiska myten genom att öppet säga att en partiminoritet kunde ha rätt mot partimajoriteten. (Denna visdom uppstod av en slump när han för första gången själv befann sig i minoritet i det kinesiska kommunistpartiet.) Mao drog därför slutsatsen att historiens grundläggande lärdom är att "det alltid är rätt att göra uppror", inklusive uppror mot majoriteten i partiledningen om den har politiskt fel. Han vände sig till studentungdomen mot den byråkratiserade partiapparaten och ledningen.

Men denna ädla princip har i praktiken blivit hårt begränsad. Det är rätt att göra uppror - utom mot Mao Zedongs tänkande och ledarskap. Det är revolutionärt av Mao att vädja till den upproriska ungdomen mot apparaten under Liu Shaoqi och Deng Xiaoping, men det är kontrarevolutionärt av Liu/Deng att vädja till arbetarna mot Maos apparat.

Det marxistiska tänkandet vänds upp och ner. Arbetare som kräver högre löner är småborgerliga, rentav kontrarevolutionära, "ekonomister". Småborgerliga studentungdomar som vänder sig mot de stridbara arbetarna förkroppsligar proletariet. Det är ideologin (ett felaktigt samhälleligt medvetande) och inte produktionsförhållanden som bestämmer de politiska aktörernas klasskaraktär. Istället för att vara en verklig samverkan mellan den proletära partiledningen och klassens egen aktivitet, uppfattas den ideologiska partiapparaten - till råga på allt kraftigt byråkratiserad och materiellt privilegierad - som identisk med proletariet. Det faktiskt existerande proletarietets proletära karaktär förnekas helt enkelt av ideologiska skäl. Man kommer inte långt med en sådan

²⁷ N Bucharin, *Discours sur la Revolution prolétarienne et la Culture*, s 48, 50.

²⁸ "Bortsett från offentliga utspel som var alltför esopiska för att bli verkningsfulla, samverkade därför Bucharin, Rykov och Tomskij med Stalin till att begränsa konflikten till en liten privat arena, bara för att där bli 'strypt bakom ryggen på partiet'. Det är mot den bakgrunden som man måste förklara Stalins avgörande seger." (Stephen F Cohen, *Bucharin och den ryska revolutionen (1888-1938)*, Lund : Arkiv för studier i arbetarrörelsens historia, 1981), s 466.

sorts "marxism". Den varade inte länge i Kina, trots Maos obestridliga historiska auktoritet som ledare för en segerrik revolution i ett av världens folkrikaste länder.

I en liten men inte mindre tragisk och betydelsefull skala ställdes frågan på nytt i Grenada. Den nystalinistiska fraktionen i New Jewel Movement under ledning av Bernard Coard förpassade, med försiktig hjälp från Sovjetbyråkratin, den folkliga massledaren Maurice Bishop till en minoritetsposition, och försökte påtvinga honom disciplin för att "bibehålla partiets enhet". Bishop tvekade inte att över Coardapparatusens huvud vädja till partimedlemmarna och massorna utanför partiet. Apparaten svarade med att vända vapnen mot Bishop och massorna, döda Bishop och bereda vägen för en lätt seger för det utländska kontrarevolutionära angreppet. Det kan inte finnas minsta tvivel om att Bishop gjorde helt rätt i att underordna "partiets enhet", för att inte säga "partiledningens enhet", under revolutionens och massornas intressen. Den kritik man kan rikta mot hans politik är att han genom att underlåta att i tid institutionalisera folkmakten (sovjetmakten), låt vara under omständigheter som var avsevärt mer ogynnsamma än i Ryssland i början av 1920-talet, gjorde det lite lättare för Coard att segra.²⁹

Fidel Castro stödde helt riktigt Bishop mot Coard, utan att bry sig särskilt mycket om "partimajoriteten" eller "partiets enhet". Men när han ställdes inför frågan om *glasnost* på Kuba själv, så misslyckades han med att dra alla slutsatser av de stalinistiska och maoistiska tragedierna, och den mindre tragedin i Grenada. Plötsligt föll han tillbaka till myten om "partiets enhet till varje pris".³⁰ Vi förutspår att detta inte kommer att hjälpa kampen mot byråkratin på Kuba.

För att till varje pris kunna hålla fast vid dogmen om "kommunistpartiets enhet", betonar stalinister, nystalinister och alla möjliga sorters ättlingar till dem idag, att ledningen för Sovjetunionens kommunistiska parti trots allt slutligen har inlett en mer omfattande kamp mot byråkratin och har fördömt de flesta om än inte alla brott som byråkratin har begått i det förflutna, i synnerhet under Stalin och Brezjnev. Om partiet inte alltid har haft rätt, så visade det åtminstone i det långa loppet att det var förmöget till självkritik och en begynnande självreformer.

Detta argument är påfallande motsägelsefullt. För det första är partiledningen skyldig till fruktansvärda katastrofer. Under mer än ett halvt sekel begår den fruktansvärda brott. Rättfärdigar det faktum att den till sist medger det, att de som insåg det för 50, 40 eller 30 år sedan, under detta halvsekel *inte* skulle ha försökt förhindra katastroferna och kämpa mot brotten, bara för att bevara partiets enhet?

Idag är cirkeln slutet i Sovjetunionen. Det är spännande att bevittna hur mycket diskussionen har återvänt till just de frågor som ställdes i början av 1920-talet, med början i de som Lenin ställde 1922, om inte de som de Demokratiska centralisterna, Arbetaroppositionen och senare Trotskij och Vänsteroppositionen ställde. Under denna redan ymniga debatt, som ännu bara är i sin linda, leder samma dilemman till samma plågsamma omprövningar.³¹

29 Laurent Beaulieu har gjort en utmärkt analys av hela tragedin i Grenada, "Tre år efteråt: lärdomar från Grenada", i *International Marxist Review*, n.s 2, nr 3 (sommar 1987), s 57-89.

30 "Under dessa omständigheter är ett stärkande av tilltron till partiet och enheten bakom partiet viktigare än någonsin. Jag säger enheten bakom partiet, bakom vårt parti och bakom vårt partis tolkning [sic]. Partier kan göra misstag, de kan ha svagheter, och vad vi då måste göra är att rätta till dem, övervinna misstagen. Men var och en som försöker förstöra vår tilltro till partiet den undergräver grunden till vårt självförtroende, grunden till vår styrka. Den som försvagar partiets auktoritet kommer att försvaga revolutionens auktoritet. Utan ett parti kan det inte bli någon revolution, utan ett parti kan det inte finnas någon socialism. Utan partiet och dess auktoritet skulle inte processen göra några framsteg. Det är därför det är vår revolutions plikt att ge partiet mer och mer auktoritet. Det är medlemmarnas plikt att mer och mer bevaka partiets prestige och auktoritet [sic]." (Fidel Castro, "Så länge imperiet existerar kommer vi aldrig att kunna sänka vår gard", tal den 5 december 1988, på engelska i *Granma Weekly Review*, 18 december 1988).

31 I Sovjetunionen nyigen hördes under affären med Boris Jeltsin många tragikomiska återupprepanden av byråkratins argument under debatten 1923-28. Det faktum att Boris Jeltsin, kommunistpartiets förste sekreterare i Moskva, talade mot den konservativa politbyråmedlemmen Jegor Ligatjov och under ett centralkommittémöte till och med

Revolutionära marxister har inget att frukta från resultatet av en sådan debatt, oavsett om revisionistiska idéer och påtryckningar tillfälligt kan få en viss tyngd. Vi har inte bara en överväldigande samling historiska bevis från mer än ett sekels klasskamp i mer än 60 länder på vår sida. Arbetarklassens, till att börja med den sovjetiska arbetarklassens, tyngd är idag ojämförligt mycket större än under början av 1920-talet. Som materialister vet vi att oavsett hur tunga våra argument är, så kommer denna tyngd att vara en viktig faktor för att avgöra debattens utgång. För att parafrasera vår stora Rosa Luxemburg: i den meningen tillhör framtiden överallt Lenin och Trotskij.

kritiserade Gorbatsjov, kallades av Moskvas *apparatjiki* för ett "fruktansvärt brott mot partiet", och de flyttade honom från hans post. Senare likställdes till och med hans kritik av Ligatjov med mord.